

საქართველოს ტერიტორიის ოპერატიული დარაიონების პრინციპები და მათი რეალიზების ძირითადი მიმართულებები

გენერალ-ლეიტენანტი ჯონი ფირცხალაიშვილი
სსიპ-დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემიის
სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის მოწვეული სპეციალისტი

აბსტრაქტი

კონტინენტური და საზღვაო სამხედრო მოქმედებათა თეატრები, საჰაერო ზონები, სტრატეგიული და ოპერატიული მიმართულებები და ტაქტიკური რაიონები წარმოადგენენ შეიარაღებული ძალების ბრძოლის არენას. ის თანამედროვე სამხედრო ხელოვნების ორგანული ნაწილი გახდა. ეს განპირობებულია იმით, რომ შეიარაღებული ძალების რაციონალური განლაგება და სამხედრო ინფრასტრუქტურის შექმნა სივრცობით ჩარჩოებში, სამხედრო საფრთხისა და მუქარის დონის პროგნოზირებით, რომელიც თავდაცვის ინტერესებიდან გამომდინარეობს, განსაზღვრულია როგორც სამხედრო მშენებლობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულება.

სამხედრო უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე, ქვეყნის ტერიტორიის ოპერატიული მოწყობა მრავალმხრივი და რთული პრობლემაა. ქვეყნის ტერიტორიის ოპერატიული დარაიონება მიზნად ისახავს ომის შემთხვევაში უზრუნველყოს სახელმწიფოსა და მისი შეიარაღებული ძალების მომზადების ღონისძიებების ჩატარება, უფრო მიზანმიმართულად განახორციელოს მობილიზაცია, ჯარების საბრძოლო მომზადება და მართვა.

ოპერატიულ დარაიონებაში ვგულისხმობთ ქვეყნის ტერიტორიის დაყოფას თავდაცვის ეფექტურობის ამაღლების მიზნით.

ოპერატიულ დარაიონებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის თავდაცვის სისტემაში.

პირველ რიგში, იგი შეესაბამება ქვეყნის პოლიტიკას, ეკონომიკას, საფრთხეებს, სამხედრო გეგმებს; აძლევს საშუალებას მთავრობას განახორციელოს ქვეყნის ეფექტური სამხედრო მართვა, საგანგებო თუ საომარი მოქმედებების დროს.

მეორე, ჯერ კიდევ მშვიდობიან დროს ეს რაიონები მომზადდება თავდაცვის გეგმის შესაბამისად სამხედრო - საინჟინრო და სხვა უზრუნველყოფის სრული სპექტრის გათვალისწინებით.

მესამე, ცალკეულ რეგიონში საგანგებო სიტუაციების დროს მასზე რეაგირება მოხდება ადგილობრივი ძალებით.

და ბოლოს - საქმეში ჩართული იქნებიან ადგილობრივი თვითმართველობის ორგანოები და მოსახლეობა.

საკვანძო სიტყვები:

საქართველო, დარაიონება, რეგიონი, ტერიტორია, გეგმა.

Operative Principles of Division of the Territory of Georgia by Districts and the Main Directions of their Implementation

**Lieutenant General
Johnny Firtskhalaishvili**

LEPL – David Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia, Invited Specialist in the Scientific Research Center

Abstract

Continental and naval theaters of military operations, air zones, strategic and operational directions and tactical areas are considered to be a battle arena of the armed forces.

It has become an organic part of modern military art. This is due to the fact that the rational deployment of the armed forces and the creation of military infrastructure in the spatial framework, by predicting the level of military danger and threat, which derives from the interests of defense, is defined as one of the most important directions of military construction.

Based on the interests of military security, the operational arrangement of the country's territory is a multifaceted and complex problem.

The division of the country's territory according to operational districts aims to ensure the implementation of training measures for the state and its armed forces in case of war, in order to carry out mobilization, combat training and management of troops more purposefully.

By operational zoning, we mean the division of the country's territory in order to increase the efficiency of defense. Operational zoning has a crucial importance in the defense system of the country.

First of all, it corresponds to the country's politics, economy, threats, military plans; Allows the government to carry out effective military management of the country, during emergency or war operations.

Second, even in peacetime, these areas will be prepared in accordance with the defense plan, taking into account the full spectrum of military-engineering and other provision.

Thirdly, during emergency situations in a particular region, it enables response by local forces. And finally, local self-government bodies and population will be involved in the case.

Keywords:

Georgia, division of the country's territory, region, territory, plan.

შესავალი

მსოფლიო ომების ისტორია მდიდარია მაგალითებით, სადაც საბრძოლო მოქმედებების ბედი მნიშვნელოვანწილად გეოგრაფიული ფაქტორის გონივრულ გამოყენებაზე იყო დამოკიდებული. ქართული სამხედრო ხელოვნება უკავშირდება იმ პრინციპებსა და შესაძლებლობებს, რომლებიც ხელს უწყობდნენ შეტევითი და თავდაცვითი ბრძოლების სრულყოფას, რაც იმითაც გამოიხატებოდა, რომ ქართველი მხედართმთავრები საზრიანად და ეფექტურად იყენებდნენ რთულ, მაგრამ მათთვის კარგად ცნობილ გეოგრაფიულ პირობებს.

„ქართლის ცხოვრების“ თანახმად, ძველი წელთაღრიცხვით დაახლოებით მე-4 - მე-3 საუკუნეებში, ქართლის პირველმა მეფემ ფარნავაზმა სამეფო რვა საერისთაოდ და ერთ ცენტრალურ რეგიონად, სასპასპეტოდ დაყო. ამ დაყოფის მიზანს სახელმწიფოს სამხედრო მართვის ეფექტურობის ამაღლება წარმოადგენდა. მეფის ბრძანებით, საერისთაოებში ააშენეს ციხე - კოშკები, კედელ-გალავნები და სხვა სამხედრო დანიშნულების ობიექტები.

ქართველთა მიერ წარმოებული მუდმივი ბრძოლები დასახლებათა ხასიათზეც აისახა. მსხვილი დასახლებული პუნქტები შენდებოდა ბორცვებსა და შემადლებულ ადგილებზე, რომლებსაც გარს ერტყათ დიდი ლოდებისაგან ნაგები კედლები, მესერი, სპეციალური თხრილები. განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა სტრატეგიულ მიმართულებებს, რომლებსაც დარაჯობდნენ და კეტავდნენ საგანგებოდ აგებული ციხე-სიმაგრეები. ამასთან, რელიეფი ეფექტურად გამოიყენებოდა ინფორმაციის მოსაპოვებლად და გასავრცელებლად, რაც ციხე-სიმაგრეების და სათვალთვალ კოშკების ქსელის მოწყობით მიიღწეოდა. საქართველოს ისტორიიდან ცნობილია რამდენიმე მნიშვნელოვანი ბრძოლა (დიდგორის, შამქორის, ტაშისკარის), სადაც ომის ბედი, პრაქტიკულად გეოგრაფიული ფაქტორის რაციონალურმა და ეფექტურმა გამოყენებამ გადაწყვიტა.¹

ძირითადი ნაწილი

სამხედრო საქმეში გეოგრაფიული გარემოს შეფასება ხდება ქვეყნის ტერიტორიის ოპერატიული მოწყობის, ჯარების მართვის, მათი მოქმედებისადმი დაკვირვების, შენიღბვის, გადაადგილების, ცეცხლის წარმოების, კავშირგაბმულობისა და გამავლობის უნარის მიხედვით (თანამედროვე ტერმინოლოგიით: გაერთიანებული ან საბრძოლო ფუნქციებისათვის მხარდაჭერის უნარის მიხედვით).

გეოგრაფიული გარემოს ოპერატიულ - ტაქტიკური თვისების შესახებ არსებული ინფორმაციის საიმედოობის ხარისხი განსაზღვრავს კონკრეტულ ტერიტორიაზე არსებული სამხედრო ვითარების მართვის, სამხედრო მოქმედებათა განხორციელებისას სამხედრო მონაცემების რაციონალური გამოყენების თავისებურებებს. აქედან გამომდინარე, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სამხედრო - გეოგრაფიული ფაქტორების შესახებ არსებული ინფორმაციის ოპერატიულ შეგროვებას, დამუშავებას და ანალიზს.

საქართველო ისტორიულად განსაკუთრებული გეოგრაფიული და გეოპოლიტიკური მდებარეობით გამოირჩევა, რაც, როგორც ქვეყნის განვითარების, ისე სამხედრო საქმისა და მეცნიერების სპეციფიკურ მიდგომას მოითხოვს. ევროატლანტიკურ სივრცეში ინტეგრირება ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას, სამხედრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფას და თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცებას მოითხოვს.²

აქედან გამომდინარე, საქართველოს ტერიტორიის, ინფრასტრუქტურისა და კომუნიკაციების თავდაცვისათვის მომზადების და საბრძოლო მოქმედებათა უზრუნველყოფის ერთიანმა, სახელმწიფო თავდაცვითი და სამხედრო-საინჟინრო სისტემამ თავისი ფუნქცია უნდა შეასრულოს, მთლიანად ჩვენი ქვეყნის, მისი თავდაცვის ძალების, მშვიდობიანი მოსახლეობისა და საერთოდ სახელმწიფოს მდებარეობის დასაცავად მოწინააღმდეგის აგრესიის დროს.

გეოპოლიტიკური მდებარეობის, ფიზიკურ - გეოგრაფიული თავისებურებების, სოციალ - ეკონომიკური მდგომარეობის, დემოგრაფიული ფაქტორის, ადმინისტრაციულ - ტერიტორიული დაყოფის, აგრეთვე შესაძლო სამხედრო მუქარისა და საფრთხის გათვალისწინებით, საქართველოს ტერიტორიის ოპერატიული დარაიონების ძირითადი პრინციპებად შეიძლება განვიხილოთ:

1. გეოსტრატეგიული მდებარეობა;
2. უცხო ქვეყნებთან მოსაზღვრეობა;
3. შავი ზღვის სანაპირო ზოლის არსებობა;
4. სამხედრო და გეოგრაფიული თავისებურებები;
5. ადმინისტრაციულ - ტერიტორიული მოწყობა;
6. დარაიონების ერთეულის დადგენა.

მოკლედ განვიხილოთ ამ პრინციპების მნიშვნელობა ოპერატიული დარაიონების კუთხით:

1. გეოსტრატეგიული მდებარეობა

საქართველოს ძალიან მოხერხებული გეოგრაფიული მდებარეობა აქვს. ის არა მარტო ევროპა - კავკასია - აზიის დერეფანს წარმოადგენს, არამედ არის აგრეთვე ევრაზიის და ახლო აღმოსავლეთის

1 „სამხედრო აზრი“, სამხედრო თეორიული ჟურნალი 1999 წელი, N 1

2 საქართველოს კანონი „საქართველოს თავდაცვის შესახებ“

ქვეყნების დამაკავშირებელი უმოკლესი გზა, რაც აძლევს საქართველოს უფლებას იყოს უფრო აქტიური და მოქნილი სამხრეთ კავკასიის გეოპოლიტიკურ სივრცეში. ქვეყნის მთავარი უპირატესობაც მისი სატრანსპორტო ფუნქციაა (აბრეშუმის გზა და მილსადენები: ბაქო - თბილისი -ჯეიჰანი, ბაქო - სუფსა. გაზსადენები: ბაქო - თბილისი - ერზრუმის და რუსეთ - სომხეთის დამაკავშირებელი გაზსადენი). ყოველივე ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის განვითარების საქმეში. მაგრამ მეორე მხრივ, ეს დერეფნები შეიცავენ გაუთვალისწინებელ საფრთხეებს და ამის გათვალისწინება ტერიტორიის სამხედრო დარაიონებისას აუცილებელია.

2.უცხო ქვეყნებთან მოსაზღვრეობა

საქართველოს საზღვრები, ბუნებრივი პირობების მიხედვით, რამდენიმე სახისაა.საზღვრების ჩრდილოეთი ნაწილი ძნელად გადასალახი კავკასიონის მთიანი სისტემაა, მაშინ როცა სამხრეთი საზღვარი ადვილად დასაძლევ რელიეფის ფორმებს (საშუალო და დაბალ მთებს, ვაკეებსა და მდინარეთა ხეობებს) მიუყვება.მიუხედავად ამგვარი თავისებურებებისა, სამხედრო კონფლიქტის ძირითადი ნაწილი სწორედ ჩრდილოეთის მიმართულებიდან ვითარდება, რაც შეიძლება ეფექტურად აღიკვეთოს გეოგრაფიული პირობების ხელსაყრელი გამოყენების შემთხვევაში.

საქართველოს ესაზღვრება: ჩრდილოეთიდან რუსეთი - 894 კმ. აქედან 157 კმ აფხაზეთთან საზღვარია, ხოლო 75 კმ ყოფილ სამხრეთ ოსეთთან, აღმოსავლეთიდან აზერბაიჯანი - 446 კმ. სამხრეთ-დასავლეთიდან თურქეთი - 275 კმ და სამხრეთიდან სომხეთი - 224 კმ.

მიუხედავად იმისა, რომ დღეს საქართველოს აქვს ნორმალური, მეგობრული ურთიერთობები მეზობელ ქვეყნებთან (რუსეთის გარდა), ვერ ვიტყვით, რომ საერთოდ არ არის საჭირო განვიხილოთ საფრთხეები ამ მიმართულებებიდან.

რამდენიმე წლის უკან ვინ იფიქრებდა, რომ რუსეთი ფაშისტურ გერმანიასავით თავს დაესხმებოდა ერთმორწმუნე უკრაინას და გააჩაღებდა იქ სამკვდრო - სასიცოცხლო ომს.

გვახსოვს 2008 წელს რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ,გვქონდა ურთიერთობა უკრაინის თავდაცვის სამინისტროს უმაღლეს თანამდებობის პირებთან და ერთხელაც ვკითხეთ, აქვთ თუ არა გეგმები რუსეთის აგრესიის შემთხვევაში. რა გეგმები, რის გეგმები, ისინი ჩვენი ძმები არიანო - ეს იყო პასუხი და რაც მიიღეს ამ ძმობიდან ვნახეთ. ამას იმიტომ ვამბობთ, რომ კი დღეს ჩვენ, კარგი მეზობლური, მეგობრული, ეკონომიკური, დიპლომატიური ურთიერთობები გვაქვს მეზობლებთან (გარდა რუსეთისა), მაგრამ არ მივაქციოთ ყურადღება ამ მიმართულებებს-არ შეიძლება. ყველა ამ მიმართულებაზე საჭიროა თავდაცვის დაგეგმვა.

3.შავი ზღვის სანაპირო ზოლის არსებობა

განსაკუთრებული ყურადღება გვინდა გავამახვილოთ შავი ზღვის სანაპირო ზოლზე. საქართველოს საზღვაო სანაპირო ზოლი, ჩვენი დაკვირვებით, არის დაუცველი, ან ვინ და რა იცავს ზღვისპირეთს დღეს. რა ძალები და საშუალებები არის ამისთვის გამოყოფილი? სამხედრო საზღვაო ძალები ჩვენ არ გვყავს, სამხედრო საზღვაო ფეხოსნების დანაყოფი არ გვყავს, სამხედრო ნაწილები ამ რეგიონში არ არიან განლაგებული (გარდა ეროვნული გვარდიის). შესაბამისად, ზღვიდან აგრესიის შემთხვევაში ვინ განახორციელებს დესანტსაწინააღმდეგო მოქმედებებს? შესაბამისად მიზანშეწონილია ამ მიმართულების ცალკე სამხედრო რაიონად გამოყოფა და შესაბამისი სამხედრო ფორმირებების განლაგება.

4.სამხედრო-გეოგრაფიული თავისებურებები

რელიეფი, ნიადაგი, გრუნტი, მცენარეული საფარი, ჰიდროქსელი, სტიქიური დამანგრეველი პროცესები, კომუნკაციები დამოუკიდებლად ან ერთობლივად, პირდაპირ ან ირიბად, პოზიტიურ ან ნეგატიურ გავლენას ახდენენ სამხედრო მოქმედებათა მომზადებასა და მსვლელობაზე. ამიტომ ტერიტორიის დარაიონებისას ამ ფაქტორებს უნდა მივაქციოთ განსაკუთრებული ყურადღება.

5. ადმინისტრაციულ - ტერიტორიული მოწყობა

ქვეყნის მართვის ეფექტურობა ძირითადად დამოკიდებულია მის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ დაყოფაზე, რისი წყალობითაც სახელმწიფო ამოცანების გაცილებით ოპერატიულად და ეფექტურად გადაჭრა ხდება.

ტერიტორიის მოწყობის საკითხი დღეისათვის კონსტიტუციის დონეზეა დარეგულირებული, რაც კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს მის მნიშვნელობას და აუცილებლობას. სახელმწიფოს ტერიტორიული მოწყობა განსაზღვრავს, თუ რა დონის კონტროლს ახორციელებს ცენტრალური ხელისუფლება მასში არსებულ სუბიექტების მიმართ. აქედან გამომდინარე, ტერიტორიის დარაიონებისას უნდა გავითვალისწინოთ ადმინისტრაციულ - ტერიტორიული დაყოფის თავისებურებები, განსაკუთრებით პოლიეთნიკურად დასახლებული რაიონებში.

6. დარაიონების ერთეულის დადგენა

დარაიონების ერთეულად შეიძლება განვიხილოთ: ოპერატიული მიმართულება, ოპერატიული რაიონი, თავდაცვის რაიონი, განსაკუთრებული რაიონი, გამაგრებული რაიონი და სხვა. ამ შემთხვევაში დარაიონების ერთეულად მიღებულია თავდაცვის რაიონი. ჩვენი აზრით, ეს დასახელება შეესაბამება ქართულ სამხედრო ტერმინოლოგიას და დანიშნულებას. ის წარმოადგენს ქვეყნის ტერიტორიის ნაწილს, მიმდებარე წყლებითა და საჰაერო სივრცით. მის საზღვრებში განლაგებულია მნიშვნელოვანი ეკონომიკური და ადმინისტრაციული ცენტრები, რომლებსაც აქვთ ოპერატიული და სტრატეგიული მნიშვნელობა ქვეყნის უსაფრთხოებისათვის. სამხედრო მოქმედების დროს, თავისი ფართობის, ბუნებრივი პირობებისა და ოპერატიული მოწყობის მიხედვით აქ შეიძლება გაიშალოს და წარმართოს

სამხედრო მოქმედებები ჯარების შენაერთმა ან ოპერატიულმა დაჯგუფებამ.

ახლა ვნახოთ როგორ არის დაყოფილი საქართველოს ტერიტორია დღეს, ოპერატიული დარაიონების თვალსაზრისით.

არსებობს ორი სარდლობა: აღმოსავლეთის სარდლობა და დასავლეთის სარდლობა.

სარდლობების ამოცანებია: ქვეყნის დამოუკიდებლობის, სუვერენიტეტის და ტერიტორიული მთლიანობის დაცვის მიზნით, თავდაცვის გეგმით განსაზღვრული ოპერაციის რაიონში სრული სპექტრის ოპერაციების წარმოება, დაქვემდებარებული ერთეულების მართვა და დასახული ამოცანების შესრულება. ასევე საერთაშორისო მისიებში და საგანგებო სიტუაციებში მონაწილეობა.

ამოცანები ორივე სარდლობას ერთნაირი აქვთ, დასავლეთის სარდლობას დამატებული აქვს „სრული სპექტრის ოპერაციებში მონაწილეობა“.

აკმაყოფილებს თუ არა ჩვენი ტერიტორიის ასეთი დარაიონება იმ გამოწვევებს, საფრთხეებს, რომლებიც დღეს არსებობს საქართველოს წინაშე? ასეთი დარაიონება მისაღები იქნებოდა, რომ იყოს ორივე ოპერატიულ მიმართულებაზე მექანიზებული დივიზიის კომპლექტი (ამერიკული ტიპის 3-4 მექ. ბრიგადა) და სამხედრო საზღვაო ძალები, დაკომპლექტებული 100 % ტექნიკით და შეიარაღებით, 70 % მუდმივი მზადყოფნის პირადი შემადგენლობით და 30 % აქტიური რეზერვით. ჩვენი აზრით, ასეთი მიდგომა ნაწილობრივ უზრუნველყოფდა დასახული ამოცანების შესრულებას.

ამ მხრივ საყურადღებოდ მიგვაჩნია ჩვენს მიერ დამუშავებული პროექტი „საქართველოს ტერიტორიის ოპერატიული დარაიონების“ შესახებ. ჯერ კიდევ 1999 წელს, მაშინდელი თავდაცვის მინისტრის ბატონ დ. თევზაძის ხელმძღვანელობით, შეიარაღებულ ძალების გენერალურ შტაბში დაარსდა სამხედრო-თეორიული ჟურნალი „სამხედრო აზრი“, რომელსაც ხელმძღვანელობდა პოლკოვნიკი გ. ლეფონავა, შეიარაღებული ძალების გენერალური შტაბის სამხედრო - სამეცნიერო ცენტრის უფროსი. ამ ჟურნალის პირველ ნომერში განხილულია ტერიტორიის ოპერატიული დარაიონების და ტერიტორიული თავდაცვის საკითხები. ამით იმის თქმა გვინდა, რომ მაშინაც, 23 წლის წინ, ვმუშაობდით ამ საკითხებზე, გვკონდა ჩვენი შეხედულებები საქართველოს ტერიტორიის ოპერატიულ დარაიონებაზე. ჩვენ მოვამზადეთ შესაბამისი დოკუმენტების: „საქართველოს ტერიტორიული დარაიონება“ და „საქართველოს ტერიტორიული თავდაცვის შესახებ“ - პროექტები და წარუდგინეთ საქართველოს უმაღლეს მთავარსარდალს. სხვადასხვა მიზეზების გამო და მთავარი იყო ბიუჯეტი, გადაწყვეტილების მიღება გადაიდო. გამოვთქვამთ იმედს, რომ ამ კონფერენციის მასალების შესწავლის შემდეგ გაჩნდება დაინტერესება და მიღებული იქნება შესაბამისი გადაწყვეტილება. ყველა ზემოთ მოყვანილი მოცემულობიდან გამომდინარე, გთავაზობთ, რომ საქართველოს ტერიტორია დაიყოს შვიდ თავდაცვის რაიონად, რომლებიც შედიან ორ არსებულ სარდლობაში. ეს რაიონებია:

1. დასავლეთის ზღვისპირა თავდაცვის რაიონი.
2. დასავლეთის თავდაცვის რაიონი.
3. სამხრეთ - დასავლეთის თავდაცვის რაიონი.
4. ცენტრალური თავდაცვის რაიონი.
5. სამხრეთ - აღმოსავლეთის თავდაცვის რაიონი.
6. აღმოსავლეთის თავდაცვის რაიონი.
7. თბილისის განსაკუთრებული თავდაცვის რაიონი.

დასავლეთის ზღვისპირა თავდაცვის რაიონი: სარფი -საქართველო თურქეთის საზღვარი (მდ. ჭოროხამდე) - მდ. ჭოროხი - მდ. აჭარისწყალის შესართავი - მთა ჭინქაძე (1306 მ) - მთა მტირალა (1336 მ) - მთა ტირატი (1379 მ) - მთა სატაბისთავი (1426 მ) - სიმ. 967 (ნიაზაურის სამხრეთით) - მთა ჭვინისთავი (1383) - მთა დიდი რაყა (1830) - მთა ძეგვილა (1454) - მთა ნაქალაქევი (1246) - მთა კინჩხა(884) - მდ. ხევისწყალი - მდ. რიონი - მდ. ტეხური (შუა ნოსირამდე) - სახარბედიო - ხობი - ხეთა - ცაცხვი - დარჩელი - განმუხური - შავი ზღვის სანაპირო (სამხრეთით, სარფამდე).

დასავლეთის თავდაცვის რაიონი: დარჩელი - აფხაზეთის ადმ. საზღვარი - რუსეთ-საქართველოს საზღვარი - მთა ზეკარი (3828, გამოკლებით) - სიმაღლე 3007 - მთა ვალხოსი - მთა რიბისო(2470) - სიმაღლე(2205) - მთა ბიბილურთა(2165) - მთა რუსთავი(1936) - სიმაღლე(1894) - მთა ლახონი(1925) - მთა მშვილდისა(1443) - ჩაშორა მთა ედის ჯვარი(1319) - სიმაღლე(1190) - ჩუმათელეთი - წიფა - ნუნისი - ლომისმთა (2198) - მთა მეგრული (2475) - მთა წყალწითელა (2496) - მთა ფუნდუკი (2278) - მთა მეფისწყარო (2850) - მთა გომისციხე (2380) - მთა საყორნია (2755) - მთა ნარუსალა (2353) - მთა სატაბისთავი (1426 მ) - სიმ. 967 (ნიაზაურის სამხრეთით) - მთა ჭვინისთავი (1383) - მთა დიდი რაყა (1830) - მთა ძეგვილა (1454) - მთა ნაქალაქევი (1246) - მთა კინჩხა(884) - მდ. ხევისწყალი - მდ. რიონი - მდ. ტეხური (შუა ნოსირამდე) - სახარბედიო - ხობი - ხეთა - ცაცხვი.

სამხრეთ - დასავლეთის თავდაცვის რაიონი: თურქეთ-საქართველო-სომხეთის საზღვრების კვეთა - ნინოწმინდა - მდინარეების შეერთება (ორჯოლარი) - მთა დიდი აბული (3300) - მთა კერალდი (2921) - მთა სამხარი (3284) - მთა შავნაბადა (2929) - მთა თავკვეთილი (2582) - სიმ. 2187 (წითელსოფელის სამხრეთ-აღმოსავლეთით) - მთა მურკნევი (2341) - მთა დიდი კართა (2315) - მთა ბრაგუნი (1902) - სიმ. 1725 (ახალდაბის ჩრდილო-დასავლეთით) - ნუნისი - ლომისმთა (2198) - მთა მეგრული (2475) - მთა წყალწითელა (2496) - მთა ფუნდუკი (2278) - მთა მეფისწყარო (2850) - მთა გომისციხე (2380) - მთა საყორნია (2755) - მთა ნარუსალა (2353) - მთა სატაბისთავი (1426 მ) - მთა ტირატი (1379 მ) - მთა მტირალა (1336 მ) - მთა ჭინქაძე (1306 მ) - მდ. აჭარისწყალის შესართავი - მდ. ჭოროხი (საქართველო-თურქეთის

საზღვრამდე) - საქართველო-თურქეთის საზღვარი (სომხეთის საზღვრამდე).

ცენტრალური თავდაცვის რაიონი: მთა ვაცივარსი(3573) - რუსეთ-საქართველოს საზღვარი (აზერბაიჯანის საზღვრამდე) - მთა კაპუცისი(2176) - ახალსოფელი - გავაზი - ველისციხე - მანავი - მთა კახანიანი გორა(956) - მთა ნატახტარი(966) - ახალი სამგორი - რუსთავის ჩრდილო საზღვარი - ახალი სამგორი - წითელუბანი - მამკოდა - ზაჰესი - თხინვალი - წყნეთის დასავლეთ საზღვარი - ახალდაბა - ბევრეთი - მთა შიხანი(91916) - სიმაღლე(2024) - მთა იურის ქედი(2203) - მთა არჯევანი(2757) - სიმაღლე(2301) - მთა მურკნევი(2341) - მთა დიდი კართა (2315) - მთა ბრაგუნი (1902) - სიმაღლე(1190) - მთა ედის ჯვარი(1319) - ჩაშორა - ბზისხევი - ლოპანი - სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციული საზღვარი - მთა ზილგახოხი(3856).

სამხრეთ თავდაცვის რაიონი: სომხეთ-თურქეთ-საქართველოს საზღვრის კვეთა - ნინოწმინდა - მდინარეების შეერთება (ორჯოლარი) - მთა დიდი აბული (3300) - მთა კერალლი (2921) - მთა სამხარი (3284) - მთა შავნაბადა (2929) - მთა თავკვეთილი (2582) - სიმაღლე 2187 (წითელსოფელის სამხრეთ-აღმოსავლეთით) - მთა მურკნევი(2341) - სიმაღლე(2301) - მთა არჯევანი(2757) - მთა იურის ქედი(2203) - სიმაღლე(2024) - მთა შიხანი(1916) - ბევრეთი - ახალდაბა - კოჯორი - ქვემო თელეთი - კრწანისი - ყარაჯალარი - რუსთავი (გამოკლებით) - ალგეთის მეურნეობა - ფარიზი - სომხეთ-აზერბაიჯან-საქართველოს საზღვრის კვეთა - სომხეთის საზღვარი.

აღმოსავლეთის თავდაცვის რაიონი: რუსეთ - აზერბაიჯან-საქართველოს საზღვრის კვეთა - ზემო ხეჩილი - გავაზი - ახაშენი - რუსთავი - ფარიზი - თექილი - სომხეთ-აზერბაიჯან-საქართველოს საზღვრის კვეთა - აზერბაიჯანის საზღვარი.

თბილისის განსაკუთრებული თავდაცვის რაიონი: ს. დილომი - ზაჰესი - მამკოდა - წითელუბანი - დიდი ლილო - ახალი სამგორი - მდ. ლოჭინის კალაპოტი (მტკვრამდე) - კრწანისი- ქვემო თელეთი - კოჯორი - წყნეთი - თხინვალი.³

საქართველოს ტერიტორიის ასეთი დარაიონება, რა თქმა უნდა, გამოიწვევს თავდაცვის ძალების რიცხოზობის ზრდას, ახალი სამხედრო დანაყოფების ფორმირებას შეიარაღებისა და ლოჯისტიკის სრული კომპლექტით. ამისათვის საჭიროა მომზადდეს გეგმა, სადაც გაწერილი იქნება ახალ სტრუქტურაზე ეტაპობრივი გადასვლა. ჩვენი აზრით, უნდა დაჩქარდეს ტერიტორიული თავდაცვის ძალების ჩამოყალიბება, რაც მოგვცემს მათი გამოყენების საშუალებას თითოეულ თავდაცვის რაიონში, ამ საქმეში ჩაერთვება ადგილობრივი მოსახლეობა და ხელისუფლება. მაგალითისათვის კოდორის ხეობა იყო ერთადერთი ტერიტორია აფხაზეთში, სადაც საქართველოს იურისდიქცია ხორციელდებოდა რუსეთის ოკუპაციის შემდეგ. ეს იყო აუღებელი პლაცდარმი თავისი რელიეფით და მოსახლეობით. სწორედ კოდორის ხეობის ადგილობრივი მოსახლეობის დამსახურებაა, რომ რუსებმა ვერ შეძლეს კოდორის ხეობის ხელში ჩაგდება. ადგილობრივმა მოსახლეობამ 1992 წელს ჩამოაყალიბა ბატალიონი „მონადირე“, რომელიც 1998 წელს გახდა ტერიტორიული თავდაცვის პირველი ფორმირება საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში. ბატალიონი დაკომპლექტებული იყო 100% ადგილობრივი მოსახლეობით. მათი დანიშნულება იყო სახელმწიფო საზღვრის და კოდორის ხეობის დაცვა, რაც მათ პირნათლად შესრულეს.

ასე რომ გამოცდილება გვაქვს, მოქმედება საჭირო. რაც შეეხება საქართველოს მიმდებარე საჰაერო სივრცეს, მოსაზღვრე სახელმწიფოების გათვალისწინებით და ტერიტორიის ოპერატიული დარაიონების შესაბამისად, მიზანშეწონილია გამოიყოს შემდეგი საჰაერო მიმართულებები:

1. დასავლეთ რუსეთის.
2. აღმოსავლეთ რუსეთის.
3. აზერბაიჯანის.
4. სომხეთის.
5. თურქეთის.
6. შავი ზღვის.

აღნიშნული მიმართულებებისთვის შესასრულებელი სამუშაოთა შემდგომი ეტაპი ითვალისწინებს გამოყოფილი ზონების და რაიონების საზღვრების დაზუსტებას, თავდაცვის რაიონებში უზენების გამოყოფას და ტერიტორიული ინფრასტრუქტურის შექმნას, რაც აუცილებელია სამხედრო ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბებისა და ტერიტორიის ოპერატიული მოწყობისათვის.

სამხედრო - საზღვაო ძალებთან დაკავშირებით აღვნიშნავთ, რომ საქართველოს აუცილებლად სჭირდება სამხედრო საზღვაო ძალების შექმნა. ჩნდება კითხვა, რატომ არ გვყავს სამხედრო - საზღვაო ძალები? იმიტომ ხომ არა, რომ პატარა ქვეყანა ვართ? მაშინ რატომ ჰყავს საზღვაო ძალები ლიეტუვას, ლატვიას, ესტონეთს. ჩვენ ვართ ერთადერთი ქვეყანა შავი ზღვის აუზში, რომელსაც არ ჰყავს სამხედრო-საზღვაო ძალები. რატომ დაიშალა, გაუქმდა უკვე შექმნილი და გაწვრთნილი სამხედრო-საზღვაო ძალები? რომლებიც ჯერ კიდევ 2001 წელს მასპინძლობდა „კოოპერატივ პარტნიორი 2001“ -ს საქართველოში, კერძოდ ფოთში და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე. ეს იყო პირველი ფართომასშტაბინი საზღვაო წვრთნა საქართველოში. ამ წვრთნებში მონაწილეობდა ნატოს 17 ქვეყანა და საქართველომ დაიმსახურა უმაღლესი შეფასება. მაშინდელი სამხედრო - სამხედრო ძალების შემადგენლობაში იყო 29 სხვადასხვა ტიპის ხომალდი, მათ შორის 2 სარაკეტო, 2 სადესანტო, 4 საარტილერიო, 9 ჩქაროსნული კატარა.

სასაზღვრო პოლიციის სანაპირო დაცვა, რომელიც დღეს არის შინაგან საქმეთა სამინისტროში, ვერანაირად ვერ შესრულებს ზღვიდან აგრესიის მოგერიების ამოცანას, რადგან მას არ გააჩნია შესაბამისი შეიარაღება და აქვს სხვა ფუნქციები და ამოცანები.

3 ქართული სამხედრო ენციკლოპედიური ლექსიკონი.

დასკვნა

სამხედრო - საზღვაო ძალების შექმნას, რა თქმა უნდა, ესაჭიროება საკმაოდ სოლიდური თანხები, მაგრამ საჭიროა პოლიტიკური ნება, რადგან სამშობლოს უსაფრთხოება უფრო ძვირია. სხვა შემთხვევაში ამას მოჰყვება უამრავი მსხვერპლი და დანაკარგი. საუბედუროდ, ამის გამოცდილება ჩვენს ქვეყანას აქვს და მისი განმეორება დაუშვებელია.

საქართველოს ტერიტორიის ოპერატიული დარაიონების კონტექსტში უნდა განვიხილოთ და დავნერგოთ საქართველოს ტერიტორიული თავდაცვა, რომლის გარეშე ქვეყნის დაცვა არასრულყოფილია.

გამოყენებული ლიტერატურა

„სამხედრო აზრი“, სამხედრო თეორიული ჟურნალი 1999 წელი, N 1.
საქართველოს კანონი „საქართველოს თავდაცვის შესახებ“.
ქართული სამხედრო ენციკლოპედიური ლექსიკონი.

